

Кноль Н.М.

студентка,

Науковий керівник: Бойченко С.Г.

кандидат історичних наук, доцент,

Чернігівський національний технологічний університет

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ

Зростання потреби в ефективному соціальному захисті викликано погіршенням добробуту населення в умовах економічних і соціальних перетворень при переході до ринкового розвитку суспільства, коли значна кількість людей поставлена на межу виживання. Поглиблюється соціальне та майнове розшарування, що призводить до розбалансування можливостей вдоволення основних соціальних потреб населення.

Системна фінансово-економічна криза, конфлікт на Сході України, що стала причиною значних демографічних втрат, зруйнованої виробничої інфраструктури, масштабної зовнішньої та внутрішньої міграції населення зі сходу у результаті бойових дій, спричинила погіршення матеріального, соціального становища значної кількості українських сімей. Як наслідок, велика кількість українських сімей набули статус малозабезпечених і отримали право на соціальну допомогу держави. Однак, державної соціальної допомоги для подолання малозабезпеченості недостатньо, оскільки залишаються не вирішеними соціально-психологічні проблеми українських сімей, що опинилися на межі бідності. Тому метою нашого дослідження є визначення специфіки соціально-психологічної підтримки малозабезпечених родин у практиці соціальної роботи.

Метою нашого дослідження – є визначення специфіки соціально-психологічної підтримки малозабезпечених родин у практиці соціальної роботи.

На сьогодні проблема «малозабезпеченості» є соціально-значимою, оскільки саме в Україні значна кількість населення мають низький рівень доходів та відповідно знаходяться поруч з межею бідності. Згідно з положеннями вітчизняних нормативно-законодавчих актів, малозабезпеченість визначається через встановлений мінімальний прожитковий рівень, тобто наявність фінансових доходів громадян відповідно [6, с. 382]. Звісно, дана межа є мінімальною та вираховує лише й мінімальні потреби для існування громадян, проте наявність такої підтримки з боку держави вже є позитивним фактором. Відповідно малозабезпечена сім'я – це сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму

Зазначимо, що наразі відсутні комплексні дослідження психологічних особливостей малозабезпечених родин. В засобах масової інформації наголошується на їх безініціативності, пасивності, перекладанні відповідальності на інших, невмінні ставити цілі та їх досягати. Проте, у спеціальній літературі відзначається безпорадність та страх сімей змінити власне становище, а нерідко примирення із ситуацією, що склалася [4, с. 238].

На думку С. Кавулена, «малозабезпеченість збільшує загрозу релятивної бідності. Коли батьки малозабезпечені – їх діти потрапляють в так звану «спіраль занепаду» і успадковують бідність» [1, с. 69]. Причиною цього «спадку» є перш за все необхідність звернення більшої уваги на здобуття необхідних ресурсів для утримання родини та обмеження витрат на користь задоволення суспільних потреб її членів. У домашньому бюджеті малозабезпечених зазвичай бракує коштів на соціально-

культурні заходи, а часто навіть на навчання дітей, що ставить їх дітей на гірші позиції по відношенню до ровесників.

На думку Б. Кшесінської-Жах, у багатьох малозабезпечених відбувається гальмування розвитку індивідуальності, спад освітніх прагнень, збільшуються правові конфлікти [1, с. 115].

Серед домінуючих проблем малозабезпечених виділяють:

- брак можливості поліпшення квартирних умов;
- необхідність у відмові придбання майна тривалого ужитку;
- неможливість участі в культурному житті.

Малозабезпеченість як стан перманентної економічної та психічної залежності позбавляє особу життєвої «самокерованості», впливає на зміни в системі вартісної оцінки самого себе і свого попереднього життя, взаємовідносин з іншими людьми, на спосіб проведення вільного часу тощо.

Малозабезпеченість сприяє дезорганізації родин, спричиняючи ряд патологічних явищ, таких як: алкоголізм, наркоманія, злочинність. Бідність викликає ряд конфліктів на економічному тлі. Труднощі в задоволенні основних потреб посилюють взаємні претензії і сімейні непорозуміння. Доведенні до стану розчарованості, батьки порушують соціальні, освітні і виховні процеси, що призводить не тільки до конфліктів між подружжям, але також між батьками та дітьми, потреби яких формуються через рекламу заможніших ровесників і не можуть бути задоволені своїми малозабезпеченими родичами.

Малозабезпеченість призводить до пасивності, самоізоляції, надмірної концентрації на власній особистості, браку структуризації щоденного життя, що впливає не тільки на виникнення неврозів і депресій, але також може привести до психосоматичних розладів [2, с. 7].

У практиці соціальної роботи з малозабезпеченими сім'ями соціальним працівникам необхідно враховувати психологічні особливості таких родин для ефективної реалізації комплексної програм соціальної підтримки.

Лише подолавши негативні особистісні соціально-психологічні тенденції малозабезпечених, соціальний працівник може досягнути успіху та подолати кризу у родині, повернути малозабезпечені сім'ї до нормального функціонування.

Зазначені проблеми можна вирішити шляхом надання психологічних послуг малозабезпеченим родинам, а саме: психологічної діагностики, що спрямовується на виявлення соціально-психологічних характеристик малозабезпечених; індивідуального консультування – мотивації до змін, навчання адекватним поведінковим патернам, зниження рівня тривожності, об'єктивізації самооцінки, подолання страху невдачі.

Загалом, психологічна підтримка малозабезпечених має бути зорієнтована на активізацію процесу їх самоактуалізації, зокрема, у сфері праці, а тому має бути спрямована на мобілізацію внутрішніх психологічних ресурсів людини (її суб'єктного потенціалу), формування гнучкості в реагуванні на життєві зміни (формування особистісно-регуляторних якостей), забезпечення можливості нового осмислення своєї життєвої ситуації і можливих варіантів свого майбутнього [5, с. 189].

Складовими програми психологічної підтримки малозабезпечених мають стати такі технології соціальної роботи:

- психологічна профілактика, яка спрямована на попередження розвитку можливих особистісних та міжособистісних проблем соціально-психологічного характеру;
- психологічний супровід;
- соціально-психологічна реабілітація, яка має здійснюватись, по-перше на рівні регулярної психологічної роботи із фахівцями соціальних служб (спеціальні психологічні тренінги, антистресові комплекси, позитивні традиції), по-друге, через

психологічне консультування (групове, індивідуальне), по-третє, за допомогою засобів психологічної корекції з метою подолання «кризи малозабезпеченості».

Саме за допомогою зазначених технологій соціальної роботи можна наснажити малозабезпечену особу самостійно шукати шляхи подолання скрутного становища, в якому вона опинилася, змінити її світогляд на проблему малозабезпеченості та досягнення самореалізації та задоволеності.

Список використаних джерел:

1. Васютинський В.О. Соціальна психологія бідності / В.О. Васютинський. – К. : Міленіум, 2016. – 294 с.
2. Муздыбаев К. Переживание бедности как социальной неудачи: атрибуция ответственности, стратегии совладания и индикаторы депривации / К. Муздыбаев // Социологический журнал. – 2001. – № 1. – С. 5–32.
3. Соціальні служби – родині: розвиток нових підходів в Україні / За ред. І.М. Григи, Т.В. Семигіної. – К., 2002. – 128 с.
4. Соціально-педагогічна та соціальна робота з різними категоріями клієнтів / За ред. Н. П. Краснова, Л. П. Харенко, В. М. Пігіда, Я. І. Юрків. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 408 с.
5. Хухлаева О. В. Основы психологического консультирования и психологической коррекции / О. В. Хухлаева. – М. : Академия, 2001. – 345 с.
6. 19. Закон України «Про межу малозабезпеченості» // ВВР України. – 1994, № 42, ст. 382.